

Klasa II liceum i technikum

Obecność chrześcijan w świecie – Katolicka Nauka Społeczna

Cel ogólny

Ukazanie źródeł i znaczenia Katolickiej Nauki Społecznej.

Kształtowanie postaw opartych o Katolicką Naukę Społeczną.

Cele szczegółowe

Uczeń:

- definiuje, czym jest Katolicka Nauka Społeczna,
- wymienia źródła Katolickiej Nauki Społecznej,
- wylicza najważniejsze instytucje charytatywne działające w Polsce,
- podaje podstawowe dokumenty Katolickiej Nauki Społecznej,
- wyjaśnia zasadę, iż działalność polityczno-społeczna jest dążeniem do dobra wspólnego,
- charakteryzuje zasady Katolickiej Nauki Społecznej,
- wskazuje na postawę odpowiedzialności chrześcijanina za pomoc potrzebującym,
- przyjmuje odpowiedzialność za postawę opartą o Katolicką Naukę Społeczną.

Metody

Praca w grupach, rozmowa kierowana, analiza tekstu źródłowego, praca indywidualna, pogadanka.

Środki dydaktyczne

Pismo Święte; encyklika papieża Jana Pawła II *Centesimus annus*; encyklika papieża Jana Pawła II *Sollicitudo rei socialis*; Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*.

Modlitwa

„Chcę błogosławić Pana w każdym czasie,
na ustach moich zawsze Jego chwała.

Dusza moja będzie się chlubiła w Panu,
niech słyszą pokorni i niech się weselą!

Uwielbiajcie ze mną Pana,
imię Jego wspólnie wywyższajmy!

Szukałem Pana, a On mnie wysłuchał
i uwolnił od wszelkiej trwogi.

Spójrzcie na Niego, promienieście radością,
a oblicza wasze nie zaznają wstydu.

Oto biedak zawołał, a Pan go usłyszał
i wybawił ze wszystkich ucisków” (Ps 34, 1-7).

Wprowadzenie

Polska nazwa „Katolicka Nauka Społeczna” jest przekładem łacińskiego terminu *socialis catholica*, użytego przez papieża Piusa XII w encyklice *Quadragesimo anno* (nr 20). Oznacza nauczanie społeczne Kościoła oraz właściwą katolicką naukę, rozumianą jako refleksja teoretyczna nad nauczaniem przedstawicieli hierarchii kościelnej.

Papież Jan Paweł II, określając katolicką naukę społeczną, napisał w encyklice *Sollicitudo rei socialis*, że jest ona „dokładnym sformułowaniem wyników pogłębionej refleksji nad złożoną rzeczywistością ludzkiej egzystencji w społeczeństwie i w kontekście

międzynarodowym, przeprowadzonej w świetle wiary i tradycji kościelnej. Jej podstawowym celem jest *wyjaśnianie* tej rzeczywistości poprzez badanie jej zgodności czy niezgodności z nauką Ewangelii o człowieku i jego powołaniu doczesnym, a zarazem transcendentnym; zmierza zatem do *ukierunkowania* chrześcijańskiego postępowania" (*Sollicitudo rei socialis*, 41).

Źródła nauki społecznej Kościoła można podzielić na formalne i materialne.

A) Do źródeł formalnych, zawierających sformułowane już zasady oraz normy, umożliwiające interpretację życia społecznego, gospodarczego i politycznego, należy zaliczyć: encykliki społeczne, adhortacje apostolskie, listy episkopatów poszczególnych krajów, przemówienia i homilie wygłaszane przez papieża.

Do dokumentów poruszających sprawy społeczne należą:

- a) encykliki: Leona XIII *Rerum novarum* (1891 r.), Piusa XI *Quadragesimo anno* (1931 r.), Jana XXIII *Mater et Magistra* (1961) i *Pacem in terris* (1963 r.), Pawła VI *Populorum progressio* (1967 r.), Jana Pawła II *Laborem exercens* (1981 r.), *Sollicitudo rei socialis* (1987 r.) oraz *Centesimus annus* (1991 r.);
- b) list apostolski: Pawła VI *Octogesima adveniens* (1971 r.);
- c) przemówienia i homilie wygłaszane przez papieża przy różnych okazjach;
- d) konstytucja duszpasterska Soboru Watykańskiego II o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (1965 r.).

Najczęściej wymieniane w tych dokumentach zasady życia społecznego to: zasada solidarności, dobra wspólnego, pomocniczości.

B) Źródła materialne katolickiej nauki społecznej to normy i zasady interpretacji rzeczywistości, które nie są podawane wprost, ale muszą być dopiero wyprowadzone metodą dedukcji, wnioskowania. Istnieją trzy źródła materialne:

- prawo naturalne – wpisane w serce człowieka, a oparte na zasadzie „nie czyń drugiemu tego, co tobie niemiłe”;
- Objawienie Boże – zawarte w Piśmie Świętym. Najpełniejszym sformułowaniem normy określającej reguły życia społecznego jest Chrystusowy nakaz miłości Boga i bliźniego;
- tzw. „znaki czasu” – czyli doświadczenie ludzkie wspierane przez analizy i ustalenia nauk szczegółowych (socjologii, ekonomii, psychologii...).

Podstawowym źródłem nauki społecznej Kościoła jest człowiek.

Kościół jest dziedzicem prawdy o człowieku, która ma swe źródło w Objawieniu Bożym i doskonały wzór w Jezusie Chrystusie.

Rozwinięcie

Chrystus nie tylko sam pełnił dzieła miłosierdzia, ale także domagał się ich od swoich uczniów i wzywał ich, by z Nim współpracowali w pełnieniu tych dzieł.

„Lecz On rzekł do nich: «Wy dajcie im jeść!» Oni odpowiedzieli: «Mamy tylko pięć chlebów i dwie ryby; chyba że pójdziemy i nakupimy żywności dla wszystkich tych ludzi». Było bowiem około pięciu tysięcy mężczyzn. Wtedy rzekł do swych uczniów: «Każcie im rozsiąść się gromadami mniej więcej po pięćdziesięciu!» Uczynili tak i rozmieścili wszystkich. A On wziął te pięć chlebów i dwie ryby, spojrzał w niebo i odmówiwszy nad nimi błogosławieństwo, połamał i dawał uczniom, by podawali ludowi” (Łk 9,13-16).

Nauczanie Jezusa jest fundamentem nauki społecznej Kościoła.

„Pytały Go tłumy: «Cóż więc mamy czynić?» On im odpowiadał: «Kto ma dwie suknie, niech [jedną] da temu, który nie ma; a kto ma żywność, niech tak samo czyni»" (Łk 3,10-11).

- Jakie zadanie postawił Jezus przed tymi, którzy Go słuchali?
- Jaką zasadę działania na rzecz ludzi potrzebujących wskazuje nam Chrystus?

Katolicka Nauka Społeczna tak określa podstawowe zasady życia społecznego:

Zasada pomocniczości

„(...) nie wolno jednostkom wydzierać i na społeczeństwo przenosić tego, co mogą wykonać z własnej inicjatywy i własnymi siłami, podobnie niesprawiedliwością, szkodą społeczną i zakłóceniem porządku jest zabierać mniejszym i niższym społecznościom te zadania, które mogą spełnić, i przekazywać je społecznościom większym i wyższym. Wszelka bowiem działalność społeczności mocą swojej natury winna wspomagać człony społecznego organizmu, nigdy zaś ich nie niszczyć ani nie wchłaniać" (Pius XI, *Quadragesimo anno*, 79).

Zasada dobra wspólnego

„Przez dobro wspólne należy rozumieć «sumę warunków życia społecznego, jakie bądź zrzeczeniem, bądź poszczególnym członkom społeczeństwa pozwalają osiągnąć pełniej i łatwiej własną doskonałość». Dobro wspólne odnosi się do życia wszystkich. Od każdego domaga się roztropności, a szczególnie od tych, którym zostało powierzone sprawowanie władzy" (KKK 1906).

Zasada solidarności

„Solidarność przejawia się przede wszystkim w podziale dóbr i wynagrodzeniu za pracę. Zakłada ona również wysiłek na rzecz bardziej sprawiedliwego porządku społecznego, w którym napięcia będą mogły być łatwiej likwidowane i gdzie łatwiej będzie można znaleźć rozwiązanie konfliktów na drodze negocjacji" (KKK 1940).

- Czym charakteryzują się poszczególne zasady Katolickiej Nauki Społecznej?

Kościół, działając w duchu służby, prowadzi działalność charytatywną.

- Jaką działalność nazywamy działalnością charytatywną?
- Jakie formy działalności charytatywnej Kościoła są Wam znane?

Podczas rozmowy należy wypisać na tablicy wszystkie podane przez uczniów odpowiedzi, np. Caritas (Parafialne Zespoły Charytatywne), wolontariat, prowadzenie domów samotnej matki, zakładów opieki paliatywnej (hospicja), szkół, ochronek, przedszkoli, sierocińców, świetlic terapeutycznych, domów starców...

- Czym jest Caritas?

Caritas to określony rodzaj miłości, to miłość bratnia, akceptująca i wspierająca. Do takiej miłości, która jest służbą potrzebującym, ubogim i słabym – bez względu na rasę, wyznanie czy narodowość – wzywa i uzdalnia chrześcijan Jezus Chrystus.

Zakończenie

Opisując działalność Caritasu i wolontariatu, uczniowie wskazują funkcjonowanie zasad Katolickiej Nauki Społecznej.

Caritas Polska jest duszpasterską instytucją charytatywną Episkopatu Polski. Wchodzi w skład Caritas Internationalis – sieci skupiającej 146 placówek krajowych ze 194 państw i terytoriów całego świata. Caritas diecezjalna ma swoją siedzibę w stolicy diecezji. Caritas parafialna działa przez Parafialne Zespoły Charytatywne, które kultywują parafialne i rodzinne tradycje działań charytatywnych, przygotowując na przykład Tydzień Miłosierdzia, dzień chorych i seniorów, okresowe akcje trzeźwościowe, św. Mikołaja, opłatek czy święcone dla osób samotnych, pomagając w przygotowaniu do sakramentów, świadcząc pomoc ludziom, którzy utracili bliskich itp.

Czynny udział w akcjach charytatywnych biorą zakony. Prowadzą one szkoły, ochronki, hospicja, domy samotnych matek, domy dla dzieci niepełnosprawnych, kalek, nieuleczalnie chorych, placówki misyjne i inne.

Wolontariat zrzesza ludzi pragnących służyć wspólnocie, ze szczególnym nastawieniem na pomoc potrzebującym. Realizuje swoją misję przez osobiste zaangażowanie (czas, dyspozycyjność, umiejętności fachowe). Wolontariat ma charakter spontaniczny (nie obowiązkowy), bezinteresowny i stały (nie tylko ograniczony do jednej interwencji). Przyczynia się on do odnowy społeczeństwa, wprowadzając wartości podnoszące jakość i godność życia (solidarność, bezinteresowność, wrażliwość, odpowiedzialność za osoby potrzebujące).

Działalność charytatywna Kościoła nie ogranicza się tylko do przekazywania wartości materialnych, lecz także duchowych. Tu należy wyszczególnić: zachęcanie wiernych do modlitwy za żywych i umarłych; motywowanie do praktykowania wzajemnego przebaczenia; umacnianie w cierpliwym znoszeniu krzywd oraz zachęcanie do praktykowania innych czynów miłosierdzia, wynikających z Chrystusowego przykazania miłości bliźniego, odczytanego w znakach czasu i potrzebach ludzi, bez względu na ich wyznanie, światopogląd, narodowość, rasę czy przekonania polityczne; przygotowywanie do sakramentów świętych; troskę o osoby załamane psychicznie, opuszczone, osamotnione, wątpiące, błądzące.

Spółeczna nauka Kościoła dowartościowuje prawa człowieka. Ubogi czy bogaty, dorosły czy dziecko – człowiek jest zawsze „drogą Kościoła”.

Kościół czerpie zdolność rozumienia człowieka z Bożego Objawienia. Dlatego, idąc śladami Chrystusa, podejmuje działalność na rzecz ludzi ubogich, najbardziej potrzebujących pomocy materialnej lub duchowej. Taka działalność Kościoła stanowi wyzwanie i przykład dla ludzi bogatych nie zawsze chętnie patrzących na nędzę ludzką.

Autorefleksja.

Pomyślmy:

- Jakie działania mogę podjąć, by pomóc potrzebującym z mojego najbliższego otoczenia?
- W jaki sposób wprowadzam w życie zasady Katolickiej Nauki Społecznej?

Zeszyt ucznia

Zapis stanowi definicja Katolickiej Nauki Społecznej i wyszczególnienie jej zasad.

Praca domowa

Wypisz inicjatywy podejmowane przez organizację Caritas.

Modlitwa

Modlitwę prowadzi przygotowany uczeń.

„Dopomóż mi, Panie, ćwiczyć się w trzech stopniach miłosierdzia: pierwszy to uczynek jakiegokolwiek nie byłby on rodzaju; drugi – jeśli nie będę mógł pomóc czynem, to słowem miłosiernym; trzeci – jeżeli nie będę mógł okazać miłosierdzia ani czynem, ani słowem, to dopomóż mi, Panie, w modlitwie. Amen”.